

De Velduil in zijn winterbiotoop

Door Frits van Daalen, Piet Munsterman en Hans Schouten

De Velduil is een vogel die zijn naam eer aan doet. Deze uilesoort mijdt n.l. de dichte bossen en brengt zijn leven door in het open veld.

In de Atlas van de Europese Vogels noemt Voous (1960) de volgende biotopen: open moerassen en veengebieden, natte en droge graslanden, struiksteppen en savannen, vochtige open plaatsen in het bos, grazige rivieroeveren, moerassige strandweiden en laag gelegen vochtige mostoendra's.

In ons land komt hij als broedvogel voor in de duinen (vooral op de Waddeneilanden) de moerasgebieden van Friesland, Noord-West Overijssel, in de nieuwe polders en soms nog op andere plaatsen.

De Velduil is een echte 'daguil' en vertoont zich nog vaker in het daglicht dan de Steenuil. De vogelwaarnemer krijgt ruimschoots de gelegenheid deze vogel naar uiterlijk en gedrag te observeren.

Afgelopen winter konden wij uitgebreide fotoreportages maken en waarnemingen doen.

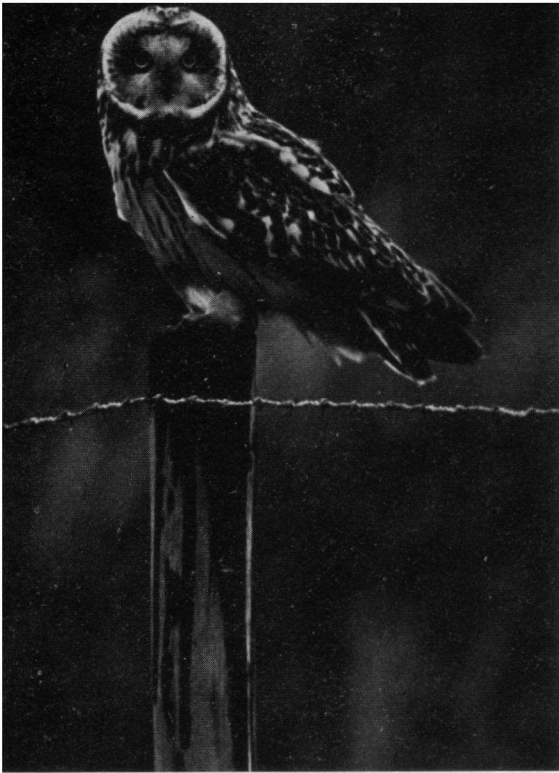
Op 8 dec. '73 hadden zich in Zuidelijk Flevoland, bij een opslagruimte voor landbouwwerktuigen, plus minus 30 Velduilen verzameld. Langs de polderweg stonden stapels strobalen, waarin zich waarschijnlijk vele prooidieren voor de Velduil verzameld hadden; de kleine knaagdieren hebben in de natte polders n.l. de eigenschap de hoge, droge delen op te zoeken (Van Donkersgoed & Taapken 1974).

De verspreiding van de Velduil in de polder valt dan ook samen met het voorradig zijn van zijn prooidieren. In ons land zijn dat vooraan perioden van grote vruchtbaarheid; de Velduilen doen dus een nuttig werk bij de bestrijding van het teveel aan deze kleine knagertjes.

Evenals in de arctische toendra's waar de velduilpopulatie direct de fluctuaties van de lemmingen (het prooidier waarop de Velduil in die streken geheel is aangewezen) volgen. Dit heeft in de broedgebieden zelfs gevolgen voor het broedsel van de Velduil; in muizenrijke jaren zijn de legfels groter en gaan ze vaak over tot een tweede broedsel. Het kwam zelfs voor dat een Velduil in december 1959 in Oostelijk Flevoland nog een nest met acht jongen had (Cavé 1961)!! Interessant is hoe de geringde jongen zich hebben verspreid waarvan er één uit Rusland werd teruggemeld.

Voedselschaarste noopt dus deze over de hele wereld voorkomende soort (alleen ontbrekend in Australië) een zwerfend bestaan te leiden. Hierdoor zijn de trekbewegingen onregelmatig en kunnen zij zich over grote afstanden uitstrekken. Volgens Voous (1960) is de kolonisatie van zulke geïsoleerde landen, Galapagos-eilanden, Juan Fernandez-eilanden en de Carolinen waarschijnlijk het gevolg van deze geweldige trek- en zwerfbewegingen.

De Velduilen in Zuidelijk Flevoland behoren waarschijnlijk tot een

Noord- en Oost-Europese populatie. Vele in Nederland uit het ei gekropen jonge vogels trekken daartegen weg naar meer zuidelijker streken. In de loop der jaren zijn er vooral veel terugmeldingen van geringde vogels uit Frankrijk binnengekomen. Van de acht ter onzer beschikking staande gegevens over uit Frankrijk teruggemelde exemplaren, betrof het in 5 gevallen een juveniele vogel die op Texel van een ring voorzien was. Als men ooit een ontmoeting met een dergelijke vliegvlugge juveniele Velduil heeft, let dan speciaal eens op de donkerder krans van zwarte veren rond de citroengele ogen (zie foto).

De volwassen vogels hebben een veel minder donkere gezichtskrans, in vele gevallen geeft hij de indruk wit te zijn. De hele vogel oogt trouwens in het winterse landschap erg licht, soms treft men ook de extreem lichte exemplaren aan.

Verschillende geringde Veldullen werden uit Frankrijk teruggemeld.

Sluftervallei, Texel, april 1968

Foto: Will H. van Schieveen

Vooraf bij agresse of opgewondenheid toont de Velduil zijn oorpluimpjes

Zuidelijk Flevoland, 29 december 1973

Foto: Frits van Daalen

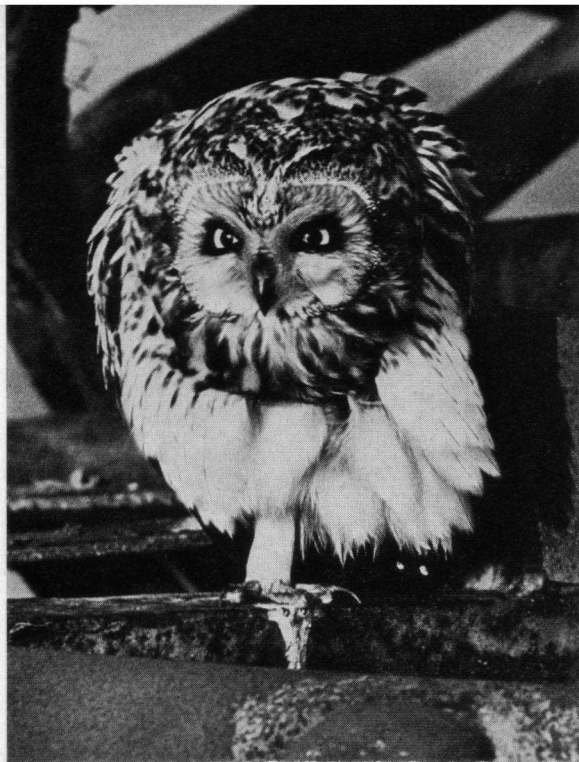
**In het bijzonder de lange, slanke, diep doorslaande vleugels met daartussen de imponerende kop fascineren de toeschouwer
Zuidelijk Flevoland, 26 januari 1974**

Foto: Frits van Daalen

**Let dan speciaal eens op de donkere krans van zwarte veren rond de citroengele ogen
Jong exemplaar, Oostelijk Flevoland, 22 juni 1974**

Foto: Hans Schouten

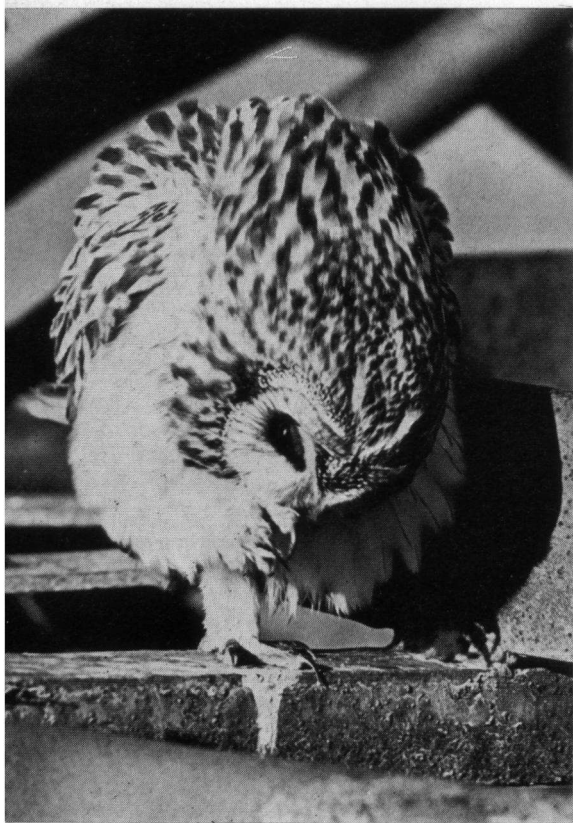

**De bulk en flanken zijn spierwit, slechts met fijne donkere lengtestrepen getekend
Zuidelijk Flevoland, 26 januari 1974
Foto: Frits van Daalen**

**Op de landbouwwerktuigen werd regelmatig toilet gemaakt.
Zuidelijk Flevoland, 26 januari 1974
Foto: Piet Munsterman**

**De poten zijn, uitgezonderd de scherpe dolknagels, bevederd met witte donsveren
Zuidelijk Flevoland, 26 januari 1974
Foto: Piet Munsterman**

Onder het vliegen naar beneden kijkend
wat daar gebeurt
Oostelijk Flevoland, 22 juni 1974

Foto: Piet Munsterman

Dit zouden volgens Hans Warren (1949) de wat oudere mannelijke vogels moeten zijn. Hij voegt er echter aan toe dat er overigens weinig verschil tussen het mannetje, wijfje, jeugd- en volwassenkleed, zomer- en winterpakje bestaat.

De 'witte' vogel blijkt dan ook bij een nadere beschouwing een roestkleurige, met brede zwartbruine lengtevlekken gevlekte bovenzijde te hebben. De staart is licht roestkleurig met onregelmatige dwarsbanden. De borst heeft op licht roestgelige tot bijna witte ondergrond talrijke donkerbruine lengtestrepen, buik en flanken zijn daarentegen spierwit, slechts met fijne donkere lengetestrepen getekend. De poten zijn, uitgezonderd de scherpe dolknagels, bevederd met witte donsveren.

De Velduil is ongeveer zo groot als een Zwarte Kraai, maar vooral als hij vliegt maakt hij de indruk groter te zijn, vooral de lange, slanke, diep doorslaande vleugels, met

daartussen de imponerende kop, accentueren dit.

Evenals die van de Ransuil wordt de velduilenkop met oorpluimpjes getooid, deze zet hij echter alleen maar recht op bij agressie of opgewondenheid en zij vervullen geen enkele functie bij het horen, zoals men abusievelijk wel eens aanneemt. De eigenlijke oren bevinden zich achter de zoom van de gezichtskrans en zijn erg ingewikkeld gebouwd. Deze oren zijn evenals die van de Ransuil ingericht op het jagen in de schemering en het nachtelijke duister.

Daarbij is hij echter ook een oogjager, diverse keren hebben wij hem op klaarlichte dag een muis zien pakken. Het draaien van de kop wijst hierbij echter eveneens op het gebruik van het gehoor waarbij kennelijk de stand van de kop van belang is. Het is fascinerend te zien hoe de Velduil vliegend jaagt! Laag over de grond scherend, de ogen fel belust op

Velduil fixeert de fotograaf.

Zuidelijk Flevoland ,29 december 1973

Foto: Frits van Daalen

Bij het zien van een rat, richtte deze rustende Velduil zich op en de doorgaans brede kop, platte zich aan de zijanten af Zuidelijk Flevoland, 8 december 1973

Foto: Hans Schouten

een enkele beweging in het gras, waarbij vooral sloten en greppels optimale foerageermogelijkheden bieden.

Volgens Jaap Taapken hielden zich aan de zonzijden van deze sloten veel veldmuizen op. Deze koesterden zich in het winterse zonnetje buiten hun holletjes; hun rust werd echter al te vaak wreed verstoord. Tevens zagen we de Velduil wel eens biddend boven de natte klei, deze pogingen waren echter merendeels vruchteloos.

Dit 'tafeltje-dek-je' trok uiteraard ook veel andere stootvogels aan, regelmatig waren er Torenvalken, Blauwe Kiekendieven, het Smelleken en de Ruigpootbuizerd te zien. Meermalen namen we onderlinge agressie waar tussen deze diverse stootvogels. Vooral de Blauwe Kiekendief stootte regelmatig op zittende zowel als op vliegende Velduilen. Taapken zag een Torenvalk zowel in de lucht als op de grond hinderen en proef proberen

Laag over de grond scherend, de ogen fel belust op een enkele beweging in het gras, waarbij vooral sloten en greppels goede foerageermogelijkheden bieden Zuidelijk Flevoland, 26 Januari 1973

Foto: Frits van Daalen

**Het is fascinerend te zien hoe de Velduil vliegt.
De Mok, Texel, april 1968**

Foto: Will H. van Schieveen

af te pakken. Frits van Daalen nam waar dat een Smelleken op een groepje rustende Velduilen afstoot en minutenlang stootduiken ondernam, met koele arrogantie verdroegen de Velduilen dit, af en toe trokken zij alleen de kop maar wat in.

Andersom namen wij ook agressie waar bij de Velduil t.o.v. andere dieren, waarbij zij schijnaanvallen ondernamen op hazen en konijntjes.

De combinatie van deze foerageergelegenheid en rustmogelijkheid op, de achter de opslagruimte staande landbouwwerktuigen bleek dus voor de Velduil in Zuidelijk Flevoland voor de winter 1973-'74 een gunstig biotoop te zijn.

Wij danken het Vogeltekstation, Arnhem voor de inzage van de terugmeldingskaarten van de Velduil.

● Frits van Daalen, Leidseplein 7 rood, Haarlem, Piet Munsterman & Hans Schouten.

De velduil brengt zijn leven door in het open veld.

Zuidelijk Flevoland, 8 december 1973

Foto: Hans Schouten

LITTERATUUR

- Bos, Jan L. & Jan van de Kam (1973):** Die vreemde vogels. Amsterdam.
Cavé, A. J. (1961): De broedvogels van Oostelijk Flevoland 1958-1960. Limosa 34 : 231-251.
Donkersgoed, Nel van & Jaap Taapken (1974): De Ruigpootbuizerd in zijn overwinteringsgebied. Het Vogeljaar 22, pp. 771-774.
Gerber, dr. Robert (1960): Die Sumpfohreule. Wittenberg Lutherstadt.
Hosking, Eric & Cyril Newberry (1945): Birds of the Night'. London.
Kleinschmidt, dr. h. c. Otto (1958): Raubvögel und Eulen der Heimat. 3e druk. Wittenberg Lutherstadt.
Makatsch, dr. Wolfgang (1966): De vogels van riet en water. Zutphen.
Sparks, John & Tony Soper (1972): Uilen. Amsterdam
Uttendorfer, O. (1952): Neue Ergebnisse über die Ernährung der Greifvögel und Eulen. Ulmer-Stuttgart.
Voous, prof. dr. K. H. (1960): Atlas van de Europese vogels. Amsterdam/Brussel.
Warren, Hans (1949): Nachtvogels. Arnhem.

De vogels van de Dodekanissa
De Dodekanissa (Dodekanesus), dat de Twaalf Eilanden betekent, is een Griekse eilandengroep in de Egeïsche Zee. Het bestaat eigenlijk uit dertien eilanden, waarvan de drie belangrijkste eilanden Rodos, Karpathos en Kos zijn. Andere eilanden die bij deze groep (vroeger de Zuidelijke Sporaden genoemd) behoren zijn Leros, Kalimnos, Patmos, Simi, Tilos, Nissiros, Kasos, Halki, Astipalea en Kastelorizo (Megisti). Ook de vaak niet genoemde eilandjes Agathonisi, Arki en Lipsi behoren daarbij.

Afgelopen jaren hebben tal van Nederlandse vogelliefhebbers één of meerdere eilanden van deze eilandengroep bezocht in diverse jaargetijden en hun waarnemingen genoteerd. Om van deze gegevens een samenvattend overzicht te kunnen maken wordt men verzocht waarnemingen van vogels, periode van verblijf en eventuele aanvullende gegevens op te zenden aan J. Taapken, Utrechtseweg 43, Hilversum.

Vogelvangverbod in België weer gedeeltelijk ingetrokken!

De Belgische minister van Landbouw, Albert Lavens heeft voor deze komende herfst 100.000 zangvogels vogelvrij verklaard ondanks het absolute vogelvangverbod van 1972.

Minister Lavens heeft het verbod van de toenmalige minister van Landbouw Leo Tindemans (nu premier) naar zijn zeggen verzacht om de amateur-vogelhouders en beroepskwekers in de gelegenheid te stellen hun voorraad weer

op peil te brengen.

De honderdduizenden Zanglijsters, Vinken, Sijzen en vertegenwoordigers van 12 andere soorten zullen gevangen mogen worden tussen 25 oktober en 30 november.

Om er voor te zorgen dat er niet meer dan 100.000 vogels het slachtoffer zullen worden zal de Belgische ministerie van Landbouw, hoofdzakelijk aan de vogelhouderij-verenigingen honderdduizend gekleurde ringen uitdelen om de jachtbuit te legaliseren. Tot zover een bericht uit 'De Telegraaf' van 31 augustus 1974.

Wij hebben inmiddels krachtig geprotesteerd bij minister A. Lavens en wij stellen voor dat iedere Nederlandse vogelliefhebber zelf een brief schrijft naar de Belgische minister van Landbouw en zijn mening daarin in eigen bewoordingen naar voren zal brengen.

Geen dam bij Wemeldinge

De actiegroep 'Oosterschelde Open' (postbus 33, Yerseke, giro 3 038 012) legt zich bij een open caissondam in de mond van de Oosterschelde neer, tenzij men de Oosterschelde nog eens in twee helften wil hakken door de aanleg van de Wemeldinge-dam. Het milieu is daar het rijkste deel van de Oosterschelde terwijl het landschappelijk niet aanvaardbaar is.

De natuurlijke verwaterplaatsen (schelpdierencultuur) zijn dan bij voorbaat verloren en het enorme stuk water achter deze dam dreigt voor de recreatie verloren te gaan.

Steunt deze strijd van deze actiegroep en indien u meer informatie wenst schrijf dan naar Yerseke.

- pag. 848: 2e kopje op 2e kolom wordt Hoogwaterellingen 1972 inplaats van Hoogwaterellingen 1973.
pag. 839: zoals de aandachtige lezer heeft kunnen vaststellen uit de tekst moeten in het tabelletje de Snor en Bosrietzanger omgewisseld worden.
pag. 824: 1e kolom 23e regel van onderen wordt: ter. In het winterhalfjaar van 1972 op 1973'
2e kolom 20e regel: zullen ze om te beginnen het illegale pad moeten ver-
pag. 786: Sylvia borin is Tuinfluiter en niet Grasmus!